

Σελήνη και Ενδυμίων. Ελαιογραφία του Nicolas Poussin, περ. 1632 (Νητηρόπ, Institute of Arts).

Εν-κάι. Βλ.λ. Νγκάι.

Ένκι (EN-KI). Σουμερικός θεός του «Κάτω από το στερέωμα» τμήματος της σφαίρας του σύμπαντος (βλ. σχεδιάγραμμα Άνου*), κύριος της γήινης επιφάνειας, του Κάτω κόσμου και του εκεί θεωρούμενου ως εγκλεισμένου Αψού*, (δηλ. του νοούμενου ως πρωταρχικού ωκεανού των γλυκών υδάτων). Εκπρόσωπος της σοφίας, κύριου χαρακτηριστικού του «έν ύπνώσει» Αψού, και συνεπώς της μαντικής, ο Ένκι μυθολογήθηκε από την πολυθεϊστική παράσταση ως σύζυγος της Νταμγκάλ νούννα*, πατέρας του Ασάλουχί και της Νανσέ. Από τα πρώτα σουμερικά χρόνια ο κυριότερος χώρος λατρείας του Ένκι ήταν η Εριντού, θεωρούμενη ως η αρχαιότερη πόλη του κόσμου. Εκεί υπήρχε ο ναός του, ονομασμένος Εαψού ή Εενγκούρ, δηλ. «Κατοικία των γλυκών υδάτων». Τα γνωρίσματά του μεταβιβάστηκαν στον ακκαδικό και ασσυροβαβυλωνιακό Έα*.

Κ.Μ.

Ενκιντού (σουμερ. και ασσυροβαβυλ. **En Kidu**). Σύντροφος του Γκιλγκαμές* κατά τις σουμερικές και ασσυροβαβυλωνιακές εκδόσεις του ομώνυμου έπους. Ζώντας κατά το μύθο στα δάση ανάμεσα σε ζώα, ημίγριος και απολίτιστος, ώσπου γνώρισε το Γκιλγκαμές, ο Ενκιντού εκπροσωπεί την ασσυριακή αντίληψη ότι σε απώτατο παρελθόν άνθρωποι αναμείχθηκαν με ανθρωπόμορφα κτήνη, διαμορφώνοντας ένα σύμμεκτο είδος, που επικράτησε στον μετακατακλυσμιακό κόσμο, ανείρεσε την ανθρώπινη φύση και έγινε αιτία της γλωσσικής διάσπασης. Στο μύθο ο θάνατος του Ενκιντού έπαιξε καταλυτικό ρόλο στη ζωή και τη μετέπειτα πορεία του φίλου του. Για τις μυθολογούμενες σχέσεις τους βλ.λ. *Γκιλγκαμές*.

Ενλίλ (σουμ. **En. Lil.**, ασσυροβαβυλ. **Enlil** και **Ellil**, ελλην. **Ίλλινος**). Ένας από τους κυριότερους θεούς των Σουμερίων και των Ασσυροβαβυλωνίων, «Κυρίαρχος του αέρα» (όπως σημαίνει το σουμερικής

ευτυμολογίας όνομά του), γενεαλογούμενος ως γόνος των Ανοάρ* και Κισάρ* σύμφωνα με ορισμένες παραδόσεις, ή του Άνου* και της Κι, σύμφωνα με άλλες. Αν και πάντοτε ο Ενλίλ αποτέλεσε μέλος της τριάδας Άνου*-Ενλίλ-Έα*, δεν παρουσιάζεται ποτέ ως ενεργός συμμετοχος στις προκοσμογονικές ανακατατάξεις και την πτώση των Αψού* και Τιαμάτ* και ποτέ δεν θεωρήθηκε ως ισοδύναμος του Άνου*. Μεταγενέστερα ο Ενλίλ θεωρήθηκε και Κύριος της Γης, μόνο επειδή ο αέρας επηρεάζει τον ανθρώπινο πληθυσμό, ο οποίος στηρίζεται στη γήινη επιφάνεια, στην πραγματικότητα όμως η γήινη επιφάνεια και όλος ο Κάτω κόσμος θεωρούνται ως επικράτεια του Έα. Η προκύπτουσα αντιπαράθεση μεταξύ των δύο θεών παίρνει συγκεκριμένη μορφή όταν ο Ενλίλ, ως κυρίαρχος του αέρα, μπαινει στα γνωστά βιβλικά πλαίσια σχετικά με το Σατανά «τόν άρχοντα της έξουσίας του άερος, του πνεύματος του νύν ενεργούντος εν τοίς υιοίς της

άπειθείας» (Προς Εφεσίους 2,2) και στους Ασσυροβαβυλωνίους γίνεται λόγος για σύγκρουση μεταξύ του κυρίαρχου θεού (Έα) και της αρνητικής δύναμης (Ενλίλ). Έτσι η δράση του Ενλίλ κατά τον κατακλυσμό αιτιολογείται από αυτή την πίστη. Ωστόσο μυθολογούμενη καταστρεπτική η μονοθεϊστική παράταξη της Ασσυρίας θεώρησε την κακή διαγωγή των προ του κατακλυσμού ανθρώπων ως κύριο αίτιο για τη διάθεση του Ενλίλ, ενώ τα πολυθεϊστικά ιερατεία της Βαβυλώνας προσπάθησαν να καταστήσουν τον Ενλίλ ανενεργό, αφήνοντας ορισμένα χαρακτηριστικά του να αφομοιωθούν από τον Μαρδούκ*.

Η κύρια περίοδος ανόδου της λατρείας του Ενλίλ τόσο στη Βαβυλώνα όσο και στην Ασσυρία ήταν τα νεοσουμερικά και τα αρχαία βαβυλωνιακά και ασσυριακά χρόνια. Τότε ο Ενλίλ φάνηκε να διεκδικεί από τον Έα τον «προσδιορισμό του πεπρωμένου» του ανθρώπου, χωρίς βέβαια να εκποτίσει τον «Κύριο της σοφίας», ενώ το πολυθεϊστικό ιερα-

Ο Ενλίλ, δεξιά, δέχεται τις τιμές που του αποδίδει ένας γυμνός ιερέας. Συμμετρικό ανάγλυφο από τη Νιππούρ της Μεσοποταμίας, 2600 – 2500 π.Χ. (Κωνσταντινούπολη, Αρχαιολογικό Μουσείο).

τεύιο της Βαβυλώνας εκμεταλλεύτηκε το παλιό σουμερικό επίθετο του Ενλίλ ως «πατέρα θεών», για να διαμορφώσει μια πλειάδα εκγόνων του: τον Νεργκάλ*, άρχοντα μιας οικτρής δεισιδαιμονίας περί του Κάτω κόσμου, η οποία δεν έχει καμία σχέση με την εκεί νοούμενη συγκεντρωμένη σοφία του Έα, τον Νινγκιρσού*, τον Νουσκού*, τον Ναμτάρ* κ.ά. Ωστόσο το ανεικονικό παρελθόν του θεού και η έλλειψη διασύνδεσής του —αν όχι εχθρότητα— με τον Γκιλγκαμές* εμπόδισαν τη διατήρησή του σε πρώτο επίπεδο μέσα στο βαβυλωνιακό πλήθος των θεοτήτων. Έτσι, ήδη από τα χρόνια του Χαμμουραπί, φαίνεται να παραχωρεί την «Ενλιλιότητα» του (ασσურ. Ενλιλούτου), δηλ. την πολιτική κυριαρχία του, στον Μαρδούκ, ενώ στην Ασσυρία ο Ασσούρ αποκλήθηκε «ασσυριακός Ενλίλ». Έκτοτε ο Ενλίλ παρέμεινε περισσότερο θέμα παιδείας και φιλολογίας και λιγότερο τρέχουσας πολιτικής και λατρείας, ενώ στις ασσυριακές εκδόσεις του «Γκιλγκαμές» τονίζονταν η σχέση Ενλίλ-Χουμπάμα* και η οργή του θεού ενάντια στον ήρωα εξαιτίας της δράσης του κατά του πιστού στον Ενλίλ «φύλακα του δάσους των κέδρων». Κέντρο της λατρείας του Ενλίλ ήταν η Νιππούρ, όπου βρισκόταν ο ναός Εκούρ («Ναός του Όρους»), ο οποίος θυμίζει το επίθετο του Ενλίλ Κουργκάλ («Μέγα Όρος»). Σύμβολό του ήταν το δικέρατο στέμμα, συχνά χρησιμοποιημένο και στη Βαβυλώνα

και στην Ασσυρία και ως πάρεδρός του θεωρήθηκε, εκτός από τη Νινλίλ*, και η Νινχουρσάγκ*, η «Κυρία του Όρους», μια αυθύπαρκτη παλαιότερα σουμερική θεότητα των ορεινών χώρων.

Κ. ΜΕΓΑΛΟΜΜΑΤΗΣ

Ενουμκλάου (Enumclaw). Θεός του κεραυνού κατά τη μυθολογία των ιθαγενών της περιοχής Ουάσινγκτον. Σύμφωνα με το σχετικό μύθο, ο Ενουμκλάου και ο αδελφός του Καπόνις, επιζητώντας, με τη βοήθεια ορισμένων πνευμάτων, να αποκτήσουν σοφία, για να προστατέψουν το ανθρώπινο γένος, ανακάλυψαν ο Καπόνις τη φωτιά, ο Ενουμκλάου την τέχνη του κυνηγιού, χρησιμοποιώντας πέτρες ως όπλα. Τότε ο μεγάλος θεός του ουρανού, θορυβημένος από την υπερφυσική δύναμη που απέκτησαν τα δύο αδέρφια, τα αναγνώρισε ως θεούς, ονομάζοντας τον Καπόνις πνεύμα του φωτός και τον Ενουμκλάου πνεύμα του κεραυνού.

Ενυάλιος. Καρικός δαίμων* της μάχης, ο οποίος σε πρώιμη ήδη εποχή ταυτίστηκε με τον θρακικής καταγωγής ελληνικό θεό του πολέμου Άρη*. Το όνομά του, μαρτυρημένο ήδη στη μυκηναϊκή εποχή, έγινε, όπως και το όνομα του Άρη*, συνώνυμο της μάχης ή πραγμάτων που αναφέρονται στον πόλεμο. Επίσης επιβίωσε ως επίθετο του Άρη, που λατρεύτηκε και ως Άρης Ένυάλιος. Βλ. Άρης.

Ενυώ. 1. Πολεμική θεά, θηλυκό αντίστοιχο του Ενυέα-Ενυάλιου*, μυθολογούμενη ως αδελφή του Άρη* ή μέλος της ακολουθίας του, στην οποία ανήκουν ο Δείμος*, ο Φόβος* και η Έρις*. Θεωρείται ως αιμοχαρής θεότητα, που απολαμβάνει τον τρόμο, τη σφαγή και τη μανία στο πεδίο της μάχης.

Ενυώ. 2. Μία από τις Γραιές*.

Εξκάλιμπερ (Excalibur). Το μαγικό σπαθί του Αρθούρου*, που αναφέρεται ως προσφορά μιας νεράιδας* στον ήρωα. Μαγικές ιδιότητες απέδιδαν και στη θήκη του, για την οποία έλεγαν ότι σταματούσε την αιμορραγία του πολεμιστή που τη φορούσε, ακόμα και αν αυτός ήταν βαριά πληγωμένος. Βλ. Αρθούρος.

Έπαφος. Ήρωας της Αργολίδας, μυθολογούμενος ως βασιλιάς της Αιγύπτου και γενεαλογούμενος ως γιος του Δία* και της ηρώιδας του Άργους Ιώς*, άντρας της κόρης του Νεΐλου Μέμφιδας, πατέρας της Λιβύης* πρόπαππος του Αίγυπτου* και του Δαναού*. Βλ. Ιώ.

Επειός. Ήρωας της Φωκίδας, γενεαλογούμενος ως γιος του Πανοπέα και μυθολογούμενος ως ένας από τους ήρωες του Τρωικού* πολέμου και ειδικότερα ως κατασκευαστής του Δουρείου* ίππου. Φημιζόταν ως πυγμάχος, που νικούσε τους αντιπάλους του, χωρίς καν να ιδρώνει, και αναφέρεται σχετικά ότι μόνο ο γιος του Θεσέα* Ακάμας* φάνηκε ισόπαλός του (σχετική περιγραφή βλ. *Ελληνική Μυθολογία* Εκδοτικής Αθηνών, 3, 59). Από άλλες πηγές χαρακτηρίζεται ως απόλεμος και δειλός (παραδίδεται και σχετική παροιμία *Έπειού δειλότερος*) και από το Στησίχορο κατηγορείται ως νεροκουβαλητής των Ατρείδων*.

Επίγονοι. Ήρωες, που μυθολογήθηκαν ως πορθητές της Θήβας και γενεαλογήθηκαν ως γιοι των Επτά*, οι οποίοι, κατά την παράδοση, προερχόμενοι από το Άργος, είχαν σκοτωθεί σε κοινή πολεμική επιχείρηση στη Θήβα, χωρίς να επιτύχουν την άλυσή της. Ως Επίγονοι αναφέρονται οι εξής ήρωες: Αιγιαλέας*, γιος του Άδραστου*, Αλκμαίων* και Αμφίλοχος*, γιοι του Αμφιάραου*, Διομήδης*, γιος του Τυδέα*, Ευρύαλος*, γιος του Μηκιστέα*, Θέρσανδρος*, γιος του Πολυνεική*, Μέδων, γιος του Ετέοκλου, Πολύδωρος, γιος του Ιππομέδοντα*, Πρόμαχος ή Στρατόλαος, γιος του Παρθενοπαίου*, και Σθένελος*, γιος του Καπανέα*. Πρβλ. γενεαλ. πίν. λ. *Επτά επί Θήβας*. Από τους παραπάνω ήρωες ο Αμφίλοχος, ο Διομήδης, ο Ευρύαλος και ο Σθένελος είναι γνωστοί και ως ήρωες του Τρωικού* πολέμου, συνδεδεμένοι και με εποικιστικές δραστηριότητες στη Μ. Ασία, στη Δ. Ελλάδα και στην Ιταλία.

Μύθος. Εννιά χρόνια ύστερα από την πτώση των Επτά στη Θήβα οι γιοι τους, όπως παραδίδεται, είχαν ενηλικιωθεί, είχαν ασκηθεί στην πολεμική τέχνη και είχαν ετοιμαστεί να εκδικηθούν το θάνατο των πατέρων τους. Ως οργανωτής αυτής της δεύτερης εκστρατείας εναντίον της Θήβας αναφέρεται ο οργανωτής της πρώτης, ο βασιλιάς του Άργους Άδραστος, που ήταν και «ο μόνος επιζήσας» από την πανώληθρία των Επτά. Ως αρχηγός των Επιγόνων, σύμφωνα με την παράδοση που σπηρίζεται στο χαμένο έπος *Έπίγονοι*, αναφέρεται ο γιος του Άδραστου, ο Αιγιαλέας, ενώ σύμφωνα με την παράδοση που σπηρίζεται στο χαμένο έπος *Αλκμαιωνίς*, αναφέρεται ο γιος του Αμφιάραου, ο Αλκμαίων. Άλλοι ήρωες από τις επικράτειες της Αρ-

Ο Επειός ολοκληρώνει την κατασκευή του Δουρείου ίππου με την επίβλεψη της Αθηνάς. Λεπτομέρεια από ερυθρόμορφη κύλικα, περ. 480 – 470 π.Χ. (Μόναχο, Staatliche Antikensammlungen).